

ІСТОРІЯ СТАНОВЛЕННЯ І РОЗВИТКУ ЗАКОНОДАВСТВА УКРАЇНИ У СФЕРІ ОХОРОНИ ОБ'ЄКТІВ АРХЕОЛОГІЧНОЇ ТА КУЛЬТУРНОЇ СПАДЩИНИ

Досліджено історію становлення і розвитку законодавства України у сфері охорони об'єктів археологічної та культурної спадщини.

Ключові слова: історія розвитку законодавства, пам'ятки історії та культури, об'єкти археологічної та культурної спадщини.

Проблема охорони об'єктів археологічної та культурної спадщини розглядалась у працях таких учених, як В. І. Акуленко, Р. В. Асейкін, Є. П. Гайворонський, Т. Г. Каткова, В. В. Кузнецов, Є. І. Кузьменко, Т. В. Курило, Л. А. Литовченко, В. А. Ломако, П. С. Матишевський, О. С. Мільчуцька, М. С. Міщенко, В. О. Навроцький, Б. М. Одайник, І. Г. Поплавський, О. С. Сотула, О. В. Усенко та ін.

Мета даної статті – на основі дослідження історії розвитку законодавства, яке стосується охорони культурної спадщини, розкрити сучасний стан кримінальної відповідальності за незаконне проведення пошукових робіт на об'єкті археологічної спадщини, знищення, руйнування або пошкодження об'єктів культурної спадщини.

Початок правової охорони пам'яток старовини в Україні й перші значні етапи становлення загалом цілісної системи такої охорони припадають на період знаходження її у складі Російської імперії [10, с. 25]. Саме з XVII-XVIII ст. на теренах України почалося активне виділення та певна систематизація «пам'ятників стародавності». Спочатку під цим терміном малися на увазі, передусім, предмети побутової культури, монети, зброя, ювелірні прикраси. Пізніше, в першій чверті XIX ст., до пам'ятників стали відносити стародавні споруди та стародруки [11, с. 7].

У XVII ст. було вже відомо і про розкопки об'єктів старовини. Так, в «Отписке царю (Алексею Михайловичу) воеводы киевского князя Григория» зазначалося: «Тому посильному велеть того человека ноги откопать, а откопав, какова которая кость мерой в длину и в толщину, и написать их роспись и на чертеж начертить» [10, с. 26]. Цілком логічно це розпорядження С. І. Замятін назвав першою російською інструкцією для розкопок [9, с. 275; 10, с. 26].

18 лютого 1718 р. Петром I був виданий спеціальний наказ про передачу комендантам пам'ятників історії і культури. У ньому зазначалося, що «Ежели кто найдет в земле или в воде какие старые вещи ... старые надписи на каменьях, железе или меди, или какое старое или необыкновенное ружье, посуду или прочее все, что зело, старо и необыкновенно» передавати комендантам фортець [10, с. 27]. В указі від 16.02.1722 р. було зазначено, що необхідно збирати в єпархіях і по монастирях «древние жалованные грамоты и другие куриозные письма оригинальные, также книги исторические, рукописные и печатные ... рукописные на хартиях и на бумаге церковные и гражданские летописцы, степенные, хронографы и прочие сим подобные», а знахідки в сибірських могильниках – «не переплавливая присылать в Берг и Мануфактур Коллегию, а во оной потому же не переплавливая, об оных докладывать его величеству» [12, с. 21; 10, с. 28].

Саме вищезазначені укази дали поштовх для формування цілої системи законодавства про охорону культурної спадщини. До цього часу можна було лише говорити про зародження інтересу до пам'яток давнини.

Як відомо, з 1772 р. західноукраїнські землі входили до складу Австро-Угорської імперії, де значна увага приділялась охороні пам'яток історії і культури. Так, у Статуті «Towarzystwa miłosników przeszłości Lwowa» 1907 р., виданому товариством охорони пам'яток Львова, зазначалося, що на це товариство покладался обов'язок збирати та аналізувати документи, які відображають питання охорони пам'яток культури, популяризувати свої ідеї серед громадськості, а також збирати й фіксувати фрагменти архітектури, планів міста, історичних документів тощо, поповнюючи при цьому ними

надбання історичного музею [21, с. 6]. Ці та інші заходи дозволили зберегти значну кількість унікальних пам'яток старовини для сучасних поколінь.

У другій половині XVIII ст. заходи уряду Російської імперії щодо пам'яток історії та культури не принесли очікуваних результатів, не було видано жодного нормативно-правового акта, який би регулював відносини у зазначеній сфері. Відновлення інтересу до культурної спадщини тут спостерігається в першій половині XIX ст. У 1822 – 1827 рр. було прийнято декілька урядових актів, що стосувалися охорони пам'яток, зокрема: «Про збереження пам'яток старовини в Криму» від 7 липня 1822 р., «Про подання відомостей про залишки стародавніх споруд в містах і заборону їх руйнування» від 31.12.1826 р., «Про збереження стародавніх споруд в губерніях» від 14.12.1827 р. [9, с. 276]. 31.12.1842 р. Святим Синодом був прийнятий указ, який забороняв при поновленні давніх церков замінити старий розпис [13, с. 53]. 14.12.1848 р. Правлячим Сенатом була винесена постанова, де зазначалося: «... строго воспретить разрушать памятники древности и непременно блюсти за их сохранением» [14, с. 53-54].

Але наприкінці XIX ст. характерним стало знищення архітектурних та історичних пам'ятників, що в свою чергу вимагало швидкого та ефективного втручання з боку держави. Цей період характеризувався значним зростанням випадків самовільних, несанкціонованих державою розкопок, метою яких було отримання прибутків унаслідок продажу знайдених предметів. Окрім цього всюди руйнувалися та перебудовувалися старі будівлі, які являлися пам'ятниками історії та культури. Тому втручання з боку держави стало гострою необхідністю. Початок діяльності зі створення базового нормативного акту, який би регулював цю сферу суспільних відносин можна віднести до 1898 р. [1, с. 37]. Імператорська Археологічна комісія почала розробку проекту Положення про охорону старовини, який передбачав низку кримінально-правових заборон стосовно предметів, що мали культурну цінність та інших пам'яток історії і культури. Для опису культурних цінностей у той час використовувався термін «старовина» [1, с. 37]. Проект містив достатньо чітке

визначення поняття «старовини», під якою розуміли «всі пам'ятники зодчества, скульптури, живопису та іншого мистецтва до половини ХІХ ст., що мали художню, історичну або археологічну цінність». Проект Положення про охорону старовини був підготовлений та внесений на розгляд Державної Думи в 1906 р. [18, с. 185–194].

Цей Проект визначив чотири окремі діяння, які були запропоновані до заборони під загрозою відповідальності. Перше з них полягало в умисному пошкодженні старовини, письмових документів та справ. Друга норма забороняла брати без дотримання встановлених правил предмети і письмові пам'ятки, що належать до зібрань музеїв, ризниць, архівів, сховищ і бібліотек усіх урядових та громадських закладів. Положенням про охорону старовини передбачалась також відповідальність за вивезення за кордон старовини та письмових пам'ятників без дотримання вказаних у ньому умов [5, с. 68–70; 1, с. 39]. Такою умовою було обов'язкове отримання власником колекції старовини чи окремого предмету дозволу на їх вивезення за кордон у Центральному археологічному комітеті. Наступне діяння полягало в проведенні археологічних розкопок всупереч встановленим правилам. Правила містилися в цьому ж нормативному акті та передбачали обов'язок подачі клопотання про дозвіл на проведення розкопок до Центрального чи окружного комітету або до Імператорської Археологічної комісії.

Що стосується викрадення предметів старовини, то Положення про охорону старовини не виділяло це діяння в окремий злочин. За крадіжку предметів, які мали культурну цінність, застосовувалась та ж норма, що й за крадіжку предметів, які не мали такої цінності.

Проект Положення про охорону старовини декілька разів був внесений на розгляд в парламент, але з різних причин так і не був затверджений [1, с. 37–40]. Незважаючи на це, він фактично став першим наочним законопроектом, в якому було звернено увагу суспільства на значимість культурних цінностей.

В «Уголовном уложении» 1903 р. також певна увага приділялася охороні пам'ятників та предметів мистецтва. Зокрема ст. 550 цього нормативного акта

передбачала відповідальність за пошкодження пам'ятника, поставленого з дозволу уряду, а також предмета науки або мистецтва, що належав імператорському двору чи публічним бібліотекам, музею, іншій державі, громадському сховищу. Стаття 554 встановлювала покарання за пошкодження могили чи надгробного пам'ятника, якщо таке пошкодження вчинене без мети наруги над померлим, ст. 563 – за пошкодження шляхом підпалу, вибуху чи затоплення публічної бібліотеки, музею чи іншого державного чи громадського сховища, предметів науки чи мистецтва, а ст. 568 – за дії, передбачені ст. 563, вчинені з необережності. Окрім цього, ст. 573 передбачала кримінальну відповідальність навіть за привласнення знайденого на чужій землі скарбу [22, с. 761–812].

Державні перевороти, які відбулися в Росії у лютому та жовтні 1917 р., завдали значної шкоди культурній спадщині країни. Зокрема, під час жовтневої революції 1917 р. та ще деякий час після неї ситуація в державі характеризувалася повсюдним руйнуванням будівель та споруд, визнаних пам'ятниками історії та архітектури, розгромами та підпалами музеїв та інших сховищ, в яких знаходилися пам'ятки історії, живопису, літератури та мистецтва. Частина культурних цінностей в цей час була вивезена імігрантами за кордон. У зв'язку з цим державою терміново були вжиті заходи щодо створення єдиної системи управління у сфері використання культурних цінностей [1, с. 40-41]. Відбулося й формування правової бази, яка б забезпечувала роботу цих органів. Першим кроком зі створення такої правової бази стало прийняття в 1918 р. урядом РСФРР декількох декретів¹, які в подальшому суттєво вплинули на формування аналогічного законодавства як на загальносоюзному рівні (СРСР), так і на республіканському, в тому числі українському (УСРР). Це, зокрема, Декрет РНК РРФСР «Про заборону вивезення та продажу за кордон предметів особливого художнього та історичного значення» від 19.09.1918 р. та Декрет РНК РРФСР «Про

¹ У даній статті використовуються як джерела формування нормативно-правової бази законодавства України деякі нормативні акти РРФСР, оскільки Перший Всеукраїнський з'їзд рад, що відбувся 11-12 грудня 1917 р. у Харкові, заявив про федеративний зв'язок УНР з Радянською Росією та поширення декретів і розпоряджень останньої на територію України [див.: 2, с. 18].

реєстрацію, взяття на облік та охорону пам'яток мистецтва й старовини, що знаходяться у володінні приватних осіб, товариств та установ» від 05.10.1918 р. [20, с. 751]. У зв'язку з прийняттям останнього було проведено першу реєстрацію пам'ятників та взято під державну охорону 2350 пам'ятників і 520 садибних комплексів [4, с. 46]. Але недоліком обох актів стало те, що вони мали чітко виражений класовий характер. Обидва декрети в основному стосувалися тієї частини населення, у власності якої знаходилися предмети, що мали культурну цінність. Усі культурні цінності були націоналізовані й проголошені власністю соціалістичної держави. Сутність декретів полягала у прийнятті державою на себе обов'язку щодо розпорядження культурними цінностями, у зв'язку з чим переміщення та продаж за кордон такого роду предметів без дозволу, а також приховування їх від державного обліку стали відноситися до незаконного обігу товарів і визнаватися кримінально караним діянням [20, с. 751; 1, с. 41].

Але навіть такі заходи не зупинили хвилю масового вивезення культурних цінностей, у тому числі й з України, за кордон. Тому найближчим часом було прийнято ще низку нормативних актів, які характеризувалися посиленням заходів примусового характеру за подібні діяння. Серед них можна назвати Декрет РНК РРФСР «Про охорону пам'ятників природи, садів та парків» від 16.09.1921 р. Він встановлював порядок охорони територій і окремих визначних природних пам'яток, що мають особливе наукове та культурно-історичне значення. Цей нормативний акт сприяв розвитку охорони пам'ятників природи, визнав їх недоторканність і забезпечив особливу охорону з боку держави [9, с. 277].

Наступними актами, що стосувалися охорони культурних цінностей, стали декрети РНК РРФСР «Про порядок ревізиції і конфіскації майна приватних осіб і спільнот» від 17.10.1921 р. та «Про боротьбу з контрабандою» від 08.12.1921 р. [19, с. 112-113].

Певна увага була приділена охороні культурних цінностей у Кримінальному кодексі (далі – КК) УСРР 1922 р., ст. 87 якого встановлювала

кримінальну відповідальність за наругу над пам'ятником революції, а ст. 102 – за приховування колекцій і пам'яток старовини й мистецтва, які підлягають реєстрації, обліку або передачі в державні сховища [24, с. 32, 36].

Власне першим українським нормативно-правовим актом у сфері охорони культурної спадщини стало «Положення про пам'ятки культури і природи», затверджене спільною постановою ВУЦВК і РНК УСРР 16.06.1926 р. Цим положенням регулювався порядок реєстрації та обліку об'єктів природи, визначалися типи пам'яток і т.п.[3].

Наступним етапом кримінально-правової реформи радянського періоду стало прийняття 22.11.1926 р. нового КК РРФСР та відповідних кримінальних кодексів союзних республік. Постановою ВУЦВК 08.06.1927 р. було прийнято і Кримінальний кодекс УРСР [9, с. 277].

У ст. 204 КК УРСР 1927 р. була передбачена відповідальність за приховування колекцій та пам'ятників старовини, мистецтва, архівних матеріалів, які підлягають реєстрації, обліку або передачі в державні сховища [25, с. 119]. Але, як і в попередньому КК, поза увагою залишилися діяння, пов'язані з викраденням, знищенням та пошкодженням культурних цінностей та незаконне проведення робіт на об'єкті археологічної спадщини.

Під час Великої Вітчизняної війни також вживалися заходи щодо захисту пам'яток архітектури, скульптури та живопису. Урядом СРСР 07.11.1942 р. було затверджено тимчасове положення про Комісію з обліку та охорони пам'яток мистецтва при Комітеті у справах мистецтв при РНК СРСР [23].

У післявоєнний період законодавча діяльність СРСР у сфері охорони особливо цінних пам'яток історії, культури і природних територій та об'єктів розвивалася шляхом удосконалення правового регулювання їх використання, для задоволення культурно-побутових потреб населення. А наприкінці 50-х – початку 60-х рр. законодавство про їх охорону виходить з принципово нового комплексного підходу до питань їх захисту [9, с. 278].

Основні положення щодо необхідності кримінально-правової охорони пам'яток історії і культури, а також пам'яток природи знайшли своє втілення у

Кримінальному кодексі УРСР 1960 р. Цей нормативно-правовий акт містив лише одну норму – «Знищення і зруйнування пам'яток культури» (ст. 207) в розділі «Злочини проти громадської безпеки, громадського порядку та народного здоров'я». Зазначена стаття протягом дії КК УРСР 1960 р. зазнала деяких змін, зокрема в 1983 р. нею були взяті під охорону пам'ятки історії. Остаточна редакція ст. 207 КК УРСР мала назву «Знищення і зруйнування пам'яток історії і культури» та передбачала кримінальну відповідальність за умисне знищення, зруйнування чи зіпсування пам'яток історії і культури, взятих під охорону держави, або територій та об'єктів природно-заповідного фонду [8].

У Конституції СРСР 1977 р. також приділялася певна увага питанням охорони культурних цінностей. Зокрема в ст. 46 йшлося про право громадян СРСР на користування досягненнями культури, а у ст. 68 – про обов'язок громадян СРСР турбуватися про збереження історичних пам'яток та інших культурних цінностей [6].

Проте захист пам'яток історії і культури здійснювався з перемінним успіхом. Поряд з прийняттям нормативно-правових актів щодо збереження культурної та історичної спадщини Радянська влада не доклала достатніх зусиль щодо упередження знищення великої кількості таких пам'яток [9, с. 278-279]. Певним чином це пояснюється тим, що влада, намагаючись створити державний правовий режим охорони пам'яток, разом з тим не визнавала значну кількість культурних цінностей такими, що і призводило до варварського знищення останніх.

Важливе значення для досліджуваної сфери суспільних відносин мав Закон УРСР «Про охорону і використання пам'ятників історії та культури» від 13.07.1978 р., який був прийнятий спеціально для посилення охорони зазначених об'єктів. У цьому нормативно-правовому акті було закріплено поняття пам'ятників історії і культури, під якими розуміли споруди, пам'ятні місця і предмети, пов'язані з історичними подіями в житті народу, розвитком суспільства і держави, твори матеріальної і духовної творчості, які становлять

історичну, наукову, художню чи іншу культурну цінність. У Законі була наведена класифікація пам'ятників історії і культури, встановлений порядок відчуження таких пам'яток, управління ними та порядок проведення розвідок і розкопок на пам'ятках археології [17].

Сучасна Конституція України, прийнята 28.06.1996 р., містить важливі положення, що стосуються культурної спадщини та культурних цінностей, проте (і це природно) вона визначає лише загальний підхід щодо їх охорони.

Наразі питання охорони об'єктів археологічної та культурної спадщини регулюється значною кількістю нормативно-правових актів, основними з яких є закони України «Про охорону культурної спадщини» від 08.06.2000 р. та «Про охорону археологічної спадщини» від 18.03.2004 р.

Статтею 298 чинного КК України була встановлена кримінальна відповідальність за нищення, руйнування чи псування пам'яток історії або культури. Але, на відміну від КК УРСР 1960 р., відповідальність за посягання на території, взяті під охорону держави та об'єкти природно-заповідного фонду передбачена окремою статтею (ст. 252 КК), яка навіть знаходиться в іншому розділі («Злочини проти довкілля») [7]. Таким чином, відбулося розмежування відповідальності за посягання на різні об'єкти кримінально-правової охорони. Зазначені зміни можна пояснити перш за все тим, що попередній КК взагалі не містив окремого розділу, пов'язаного з охороною довкілля.

Але вже через три роки в Прикінцевих положеннях Закону України «Про охорону археологічної спадщини» від 18.03.2004 р. була викладена нова редакція ст. 298 КК, яка мала назву «Знищення, руйнування або пошкодження пам'яток – об'єктів культурної спадщини та самовільне проведення пошукових робіт на археологічній пам'ятці» [16]. Таким чином, поняття «пам'ятки історії і культури» було замінено поняттям «об'єкти культурної спадщини», а «об'єкти, які є особливою історичною або культурною цінністю» – поняттям «пам'ятки національного значення». Окрім того, у даній редакції з'явилася така кваліфікуюча ознака як вчинення даного злочину з метою пошуку рухомих предметів, що походять із об'єктів археологічної спадщини.

Незважаючи на розширення змісту кримінально-правової норми та уточнення певних її положень, на практиці залишалися проблеми, пов'язані з кваліфікацією та з визначенням об'єктів культурної спадщини, особливо з рухомими предметами, що походять із об'єктів археологічної спадщини. Нова редакція статті також не передбачала відповідальності за ведення будь-яких робіт у встановлених навколо пам'яток охоронних зонах, на які поширюється спеціальний режим їх використання тощо.

Сутнісних змін ст. 298 КК зазнала з прийняттям Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо охорони культурної спадщини» від 09.09.2010 р. Зокрема, змінилася назва статті – «Незаконне проведення пошукових робіт на об'єкті археологічної спадщини, знищення, руйнування або пошкодження об'єктів культурної спадщини», з'явився новий склад злочину, який встановлює відповідальність за незаконне проведення археологічних розвідок, розкопок, інших земляних чи підводних робіт на об'єкті археологічної спадщини (ч. 1 ст. 298 КК) [15].

Таким чином, початок правової охорони об'єктів археологічної та культурної спадщини припадає на часи перебування України у складі Російської імперії. З тих часів законодавство у даній сфері зазнало суттєвих змін. Наразі в нашій державі значна увага приділяється охороні та захисту об'єктів археологічної та культурної спадщини. Але незважаючи на це, законодавство у даній сфері ще потребує вдосконалення.

Список літератури:

1. *Афонин И. Б.* Уголовно-правовая охрана культурных ценностей : дис. ... канд. юрид. наук : спец. 12.00.08 / И. Б. Афонин ; Ин-т междунар. права и экон. ; наук. кер. С. И. Улезько. – М., 2005. – 168 с.
2. *Дубов В.* Буремний час України / В. Дубов // Уряд. кур'єр. – 2012. – № 34. – С. 18.
3. Збірник узаконень та розпоряджень Робітничо-Селянського Уряду України. – 1926. – № 32-33. – Ст. 259.
4. *Ігнаткін І. А.* Охорона пам'ятників історії та культури : довідковий посіб. / І. А. Ігнаткін. – К., 1990. – 180 с.
5. *Карпова Л. В.* Охрана культурного наследия России, XVIII – XX вв. : хрестоматия / Л. В. Карпова, Н. А. Потапова, Т. П. Сухман. – М. : Весь мир, 2000. – Т. 1. – 528 с.
6. Конституція СРСР [Електрон. ресурс] : Закон СРСР від 07.10.1977 р. № 888-IX – Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=n0001400-77>. – Загол. з екрану.

7. Кримінальний кодекс України : Закон України від 05.04.2001 р. № 2341-III // Відом. Верхов. Ради України. – 2001. – № 25-26. – Ст. 131.
8. Кримінальний кодекс УРСР [Електрон. ресурс] : Закон УРСР від 28.12.1960 р. – Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?page=3&nreg=2002-05>. – Загол. з екрану.
9. Кузьменко Є. І. Генезис кримінальної відповідальності за знищення, руйнування або пошкодження пам'яток – об'єктів культурної спадщини / Є. І. Кузьменко // Митна справа. – 2010. – № 1 (67). – Ч. 2. – С. 274–280.
10. Курило Т. В. Становлення і розвиток законодавства про охорону культурної спадщини в Україні: історико-правове дослідження : дис. ... канд. юрид. наук : спец. 12.00.01 / Т. В. Курило. – К., 2003. – 222 с.
11. Одайник Б. М. Кримінальна відповідальність за знищення, руйнування або пошкодження пам'яток – об'єктів культурної спадщини: автореф. дис. ... канд. юрид. наук : спец. 12.00.08 / Б. М. Одайник ; Академія адвокатури України. – К., 2010. – 20 с.
12. Полное собрание законов Российской империи : сб. док. – М. : 1978. – Т. 5. – 587 с.
13. Полное собрание законов Российской империи : сб. док. – М. : 1978. – Т. 17. – 702 с.
14. Полное собрание законов Российской империи : сб. док. – М. : 1978. – Т. 21. – 634 с.
15. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо охорони культурної спадщини : Закон України від 09.09.2010 р. № 2518-VI // Відом. Верх. Ради України. – 2011. – № 4. – Ст. 22.
16. Про охорону археологічної спадщини : Закон України від 18.03.2004 р. 1626-IV // Відом. Верх. Ради України. – 2004. – № 26. – Ст. 361.
17. Про охорону і використання пам'ятників історії та культури : Закон УРСР від 13.07.1978 р. № 3600-IX // Відом. Верх. Ради України. – 1978. – № 30. – Ст. 426.
18. Работкевич А. В. Государственная политика в области охраны памятников истории и культуры в России в XVIII – начале XX века : дис. на здоб. наук. ступ. канд. культурол. наук : спец. 12.00.03 / А. В. Работкевич. – М., 1999. – 295 с.
19. Сборник документов по истории уголовного законодательства СССР и РСФСР 1917–1952 гг. – М. : Госюриздат, 1953. – 463 с.
20. Собрание узаконений РСФСР. – 1918. – № 69. – С. 751.
21. Statut Towarzystwa miłośników przeszłości Lwowa. – We Lwowie, 1907. – 58 s.
22. Таганцев Н. С. Уголовное уложение 1903 г. / Н. С. Таганцев. – СПб., 1904. – 1125 с.
23. Тимчасове положення про Комісію з обліку та охорони пам'яток мистецтва при Комітеті у справах мистецтв при РНК СРСР [Електрон. ресурс] : Положення від 07.07.1942 р. № 12497. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/v1249400-42>. – Загол. з екрану.
24. Уголовный кодекс УССР 1922 г. – Х. : Издание Наркомюста У.С.С.Р, 1922. – 100 с.
25. Уголовное законодательство СССР и союзных республик : сборник основных законодательных актов / под ред. Д. С. Карева. – М. : Гос. издат. юрид. лит., 1957. – 531 с.

Базелюк В. В. История становления и развития законодательства Украины в сфере охраны объектов археологического и культурного наследия.

Исследована история становления и развития законодательства Украины в сфере охраны объектов археологического и культурного наследия.

Ключевые слова: история развития законодательства, памятки истории и культуры, объекты археологического и культурного наследия.

***Bazelyuk V. V.*History of establishment and development of Ukrainian legislation in the field of archaeological and cultural heritage.**

In the article the author has examined questions about the history of the formation and development of Ukrainian legislation in the field of archaeological and cultural heritage.

Key words: history of the development of legislation, historical monuments and cultural objects of archaeological and cultural heritage.